

СТАНОВИЩЕ

от проф. д.фил.н. Йонка Найденова
за конкурс за заемане на академичната длъжност „Професор”
в научна област „Философия на културата, политиката, правото и икономиката”,
професионално направление 2.3. „Философия” за нуждите на ИИОЗ – БАН,
обявен в Държавен вестник”, бр. 108 от 30.12.2014 г.

В обявения конкурс участва само един кандидат – доц. дфн Ерика Георгиева Лазарова, която е добре известна на българската научна общественост с публикационната си активност, ерудиция и креативно мислене. Кандидатката притежава впечатляваща по своя обем научна продукция в областта на историята, теорията и философията на културата, пише и по много други теми, които интерпретира подчертано евристично. В периода след хабилитацията си като доцент тя има около 140 публикувани статии и студии, без да се броят онези, които влизат в съответните монографии и сборници, а през 2013 г. придобива научната степен „доктор на философските науки” с дисертация на тема „Богомило-катарската философия като живяна етика”. Твърде активно е и нейното участие в престижни научни форуми в страната и в чужбина – само изнесените доклади на международни форуми са над 30. Посочените над 150 цитати и отзиви за трудовете ѝ също далеч надхвърлят изискуемия брой цитирания. Има преподавателска дейност в престижни учебни заведения. Заслужава да се отбележи още дейното ѝ участие в научния живот на институциите, в които е работила и работи понастоящем, придобитият опит от специализацията ѝ в Австрия като културен мениджър и пр. За нейния научен авторитет свидетелстват и участията ѝ в международни научни мрежи, редакционни колегии и научни организации, както и много ценната ѝ преводаческа дейност. Убедена съм, че с интелектуалните си качества и научна продукция Ерика Лазарова отдавна трябваше да бъде професор.

В настоящия конкурс Лазарова кандидатства с 10 книги – монографии и със сборници, на които е съставител (една от тях на английски език), както и с над 80 статии и студии, от които една трета са публикувани в чужбина. Приложената самооценка отразява обективно многобройните приноси на нейните трудове.

Освен творческата продуктивност на кандидатката и многообразието на проблематиката, която я занимава, впечатляват новаторските дирения и идеи. Навсякъде в трудовете си тя търси своя оригинален прочит, предлага собствени тези тези и решения, а не се задоволява просто да коментира чужди мнения и чрез тях да изгражда своите постановки. Интересен е нейният иманентен подход на търсене на единството на етическо и естетическо, при подчертана историчност на анализите и проникновено вникване в контекста на различните епохи, където изследователката търси комплексното представяне на духа на времето и борбата на различните тенденции в даден исторически момент.

Понеже не е възможно в едно становище да бъдат изброени подробно всички достойнства на Ерика Лазарова като учен, ще подчертая с оглед на спецификата на конкурса, че тя успешно съчетава културологичния и собствено етическия подход, подхождайки новаторски към проблемите на морала като еманация на културното съзнание. Има и ярко изразен пиетет към практическата етика, както личи от публикациите, посветени на етиката в науката, морала и аморалността в масмедията и в сферите на здравеопазването, правото, религията.

За мен като литературовед е от съществено значение способността ѝ да представи конкретния исторически феномен в неговата сложност и комплексност, независимо дали става дума за разкриване социокултурната роля на даден творец като Оскар Уайлд, Ерих Кестнер, нордическите писатели (Х. К. Андерсен, Х. Ибсен, А. Стриндберг, Кнут Намсун), Гео Милев. Тя подхожда по същия продуктивен начин и когато изучава учен като Найден Шейтанов, разкрит в тоталността на научните му превъплъщения или изследвайки д-р Асен Петров, проектиран върху цялостното развитие на хирургията в световен и отечествен мащаб. Независимо дали дава свой новаторски съдържателен прочит на определено художествено произведение, интерпретира знакови феномени като богомилството или естетизма на XIX век, дали пише за Живата етика, за екологията на културата като екология на духа, дали разкрива същността на егологията като наука за аз-документите или изследва историята на хуманитаристиката или историята на БАН, тя поставя акцента върху нравствените ценности като основа на човешкото общезитие и условие за цивилизационен напредък.

Чрез нейния етически прочит на историята на културата проличава особено ярко значението на морала и се утвърждава духа на култур-оптимизма в контекста на вечно актуалното Швайцерово схващане за тъждественост на култура и хуманизъм – линия, която тя следва с убеденост и компетентност още от 80-те години на миналия век като млад тогава учен.

Траен е интересът на Ерика Лазарова към известната теза на Чернишевски за литературата като човекознание, която тя изпълва с философско и културологично съдържание. Авторката разкрива нравствените ѝ послания в най-широк контекст – на изкуството и политиката, на обществения живот и нравите, на народопсихологическите разбирания и световъзприемането в различните епохи. За нея триадата култура–човек–морал е определяща за разбирането за ценностния смисъл на света, в който живеем. Именно в тази светлина е възможно човекът наистина да се реализира като съзнателен субект на културата – любима теза на авторката, доказваща, че социалното развитие и индивидуалната еволюция имат своята пресечна точка в свободата и отговорността да действаш едновременно като творец на историята, но и като нравствен субект. Впрочем това си гледище тя защитава убедително и в една от най-новите си публикации, посветена на проблема за социалните йерархии и йерархията на добротата.

Много важно за теоретика Ерика Лазарова е също съвпаданието на етическо и естетическо като нова степен на цивилизационна зрялост на социума и на отделната личност, осъзнала, че няма прогрес без утвърждаване на т.нар. вечни ценности, функциониращи във всички епохи като най-справедлив регулатор на междуличностните отношения на всички обществени равнища.

Би могло да се каже, че Ерика Лазарова по своеобразен начин продължава плодотворната линия на литературно-философските етюди на Исак Паси, но тя превръща своите естетико-философски изследвания в културологичен срез на епохата и обществото, при това със силен етически акцент. Нравствената поанта успешно включва обговаряне на темите, важни за обществения дебат през съответната епоха, но и с оглед на съвременните социокултурни реалии. В теоретичните си публикации, посветени на идеята за разликата култура–цивилизация, тя набляга върху несъвпадението на научно-техническия напредък и духовните ценности. За изследователката най-важен е ценностният пласт и онова, което в публикациите си върху глобализма определя като „глобализацията като хуманизация”, противопоставяйки я на онова, което нарича „негативна глобализация” и свързва с постановките за тоталната деетизация на постомодерното общество – също една приносна теоретична постановка на авторката.

Подходът се оказва работещ и ефективен и при изследване на световната и на българската култура, независимо дали обект на евристичното изучаване са роматизмът или богомило-катарската философия, естетизмът на Оскар Уайлд (една високопрофесионална монография, която има специално място в специализираната литература) или многоликият писател и учен Найден Шейтанов, когото тя характеризира много интересно и новаторски като Човекът-школа. Във всички тези случаи авторката фиксира ценностния контекст на изучаваните феномени, залагайки на онова, което самата определя като свой принос при иновативното използване на категориите „прекрасна човечност“, „антропотворчество“, „глобална деетизация на обществото“, „мирогледен цинизъм“ и т.н. Не по-малко важни са и случаите, където говори за „съдържателно третиране на историята на науката като част от историята на културата“.

Изследователката търси значението на човешкия фактор и в публикациите си, посветени на историята на науката. А фактът, че тя като културфилософ обогатява научния си профил с още една специалност, я прави наистина многоаспектен хуманитарист, който дава свои решения на проблемите, на които се посвещава. Тази когнитивна иновативност резултира в новоизковани термини като „лица на паметта“ или в успешното използване на егологията в теоретичните и научно-приложните резултати от заниманията ѝ с устната история на науката.

Емблематични за заниманията ѝ са още създаването на видеоархив и трите тома с интервюта „Златен фонд на българската наука“ (включвам и неспоменатото от нея съставителство на брой № 5 на сп. „Библиотекар“ от 2012 г., където са публикувани части от интервюта от пилотния проект).

Не мога да не изтъкна накрая и нейната роля като теоретик и историк на превода. В продължение на девет години тя оглавяваше секция „Теория, история и критика на превода“ на Съюза на преводачите в България, работейки за утвърждаване ролята на превода като дейност с огромно значение за културната практика в национален и в световен мащаб. Не на последно място по значение са и нейните преводи на Ницше. Да преведеш на изящен и точен български език две знакови книги на големия немски философ в общ обем 1200 страници е дело, което би стигнало за цял живот. То ѝ донесе и награда на СПБ за 2008 г. При това тя е и талантлив тълкувател на Ницше, пиещ за философа по ярък, но и достъпен начин, обяснявайки нестихващия във времето диалог с него, както гласи една нейна статия, но и третирайки го като образец на интелектуалец, тоест, на нравствено ангажирана личност, която буди размисъл, за да извади от социалната и политическата летаргия културната аудитория, превръщайки я в това, което днес наричаме „гражданско общество“.

Заклучение. Сериозните постижения на доцент доктор на философските науки Ерика Лазарова са достатъчно основание да дам **висока оценка** за цялостната ѝ изследователска и научно-приложна дейност и да препоръчам убедено на уважаемите членове на Научното жури да гласуват положително за кандидатурата ѝ за заемане на академичната длъжност „Професор“ в Института за изследване на обществата и знанието при БАН.

София, 22 април 2015 г.

Подпис:

(проф. д. фил. н. Йонка Найденова)